

BIBLIOTECA "ASTRA"
SIBIU

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Slujitori bisericești din secolul apostolic

Sfântul Timotei, episcopul Efesului

Mai vădit decât Asia Mică de astăzi, antica Asia Minor era un pământ al contrastelor. O bună parte din belșugul epocii cazarilor — alimentat din plin de căile de circulație maritimă care împânzeau bazinele levantin al fecunde Mare Nostrum — se îngrămădea în prosperile așezări omenești înșirate în laturile de vest și sud ale litoralului ei zimțat. Nordul și mai ales regiunile din interior, în antichitate ca și acum, prezentau rare puncte de atracție. Acolo predominau stepa săracă și nisipurile aprinse ale pustiurilor.

Licaonia, regiune situată la nord-vest de lanțul munților Taurus, făcea parte din aceste ținuturi cu pământ sărac. Cîteva așezări destul de prospere în veacul I al erei creștine — Iconium, Listra și Derbe — împodobeau totuși această regiune.

Iconium (=Iconia) există și astăzi. Cale de 6 stadii spre sud de această localitate se află satul turcesc Khatyn Serai, în preajma căruia au fost identificate urmele cetății Listra, despre care se știe — dintr-o inscripție descoperită cu prilejul unor explorări arheologice — că pe vremea lui Octavianus Augustus fusese transformată în colonie romană.

Aci, la Listra, era locul de obârșie al lui Timotei, cel mai de seamă dintre numeroșii ucenici și colaboratori de durată ai Sfântului Apostol Pavel.

Viața lui ne este cunoscută numai fragmentar. Datele pe care le posedăm asupra lui, permit totuși reconstituirea contururilor acestei personalități de vază, căreia creștinătatea veacului apostolesc îi datorește o bună parte din triumfala sa penetrație în spațiul greco-roman al vremii.

Timotei se trăgea dintr-o familie mixtă. Tatăl său era grec, iar mama lui evreică credincioasă (cf. F. Ap. 16, 1). Din II Tim. 1, 5 cunoaștem și numele ei: Eunice. Împreună cu bunica lui Timotei, Loida, ea a îmbrățișat din bunăvreme dreapta credință creștinească.

Nimic nu ne împiedică să presupunem că duhul Evangheliei lui Hristos s-a înstăpînit și în sufletul tatălui lui Timotei. Elinii, în general, nu erau refractari creștinismului. El, cu atât mai puțin cu cît era soț al unei evreice.

Convertirea la creștinism a acestei familii trebuie să fi avut loc necondiționat în cursul primei călătorii misio-

nare a Sfântului Apostol Pavel, cînd acesta a cercetat — împreună cu Sf. Varnava — cetatea Listrei. E drept că Sfântul Luca nu face pomenire despre aceasta în referatul din F. Ap. 14, 6—20, dar roadele cu care s-a soldat binecuvîntata sa zăbavă în cetatea Listrei, ne încurajează să presupunem că printre ucenicii care l-au ocrotit pe Sfântul Pavel după lapidare (F. Ap. 14, 20), se aflau și membrii acestei familii. Justețea acestei deducții este vădită de faptul că autorul cărții Faptele Apostolilor notează — în referatul privitor la a doua călătorie

misionară — că Timotei era „ucenic vechiu” la vremea aceea, cu stagiul în credință, recrutat la creștinism într-o ocazie anterioară.

Educația creștinească și-o datora în primul rînd mamei și bunicii sale, care au făcut să rodească sămînța cea bună aruncată în sufletul său de Apostolul neamurilor.

Deosebit de zelos dovedindu-se pentru credința cea nouă, în a doua călătorie misionară Sfântul Pavel l-a luat, de acasă, ca însoțitor permanent al său, după ce în prealabil l-a făcut să se circumcidă. Prin săvîrșirea acestui act ritual, Sfântul Pavel nu a călcat un principiu pentru triumful căruia luptase cu atîta ardoare. Circumciderea lui Timotei este o dovadă de tact pastoral paulin. Ca și Mîntuitorul, Sfântul Pavel își

(Continuare în pag. a 3-a)

Aniversare „Porumbesciană”

La 14 octombrie 1978 se împlinesc 125 de ani de la nașterea, în satul Șipote din Bucovina, în familia părintelui Iacov Porumbescu, a tînărului Ciprian. Talentat din fire și primind o educație aleasă, din tinerețe se arăta că va fi un geniu muzical.

De la tatăl său a moștenit conștiința patriotică românească. Se știe că preotul Iacov era un român conștient și militant ceea ce se constată și din participarea sa activă la evenimentele din anul revoluționar 1848, alături de revoluționarii români moldoveni, munteni și ardeleni, cum confirmă toți biografiile săi (vezi recenta publicație: N. Oprea, Iacov Porumbescu, Amintiri, în Colecția Restituiri, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 230).

Iubitor de popor, Ciprian Porumbescu a valorificat folclorul din care s-a inspirat și căruia i-a dat expresie melodică prin prea frumoasele compoziții, care încîntă inima ascultătorilor și azi. Prin creația sa a fost un prevestitor al idealurilor românești de unitate și libertate națională. Finalul operei „Crai Nou” nu exprimă numai o bucurie de o clipă că s-au împlinit dorințele protagoniștilor din piesă, ci totodată era și o prefigurare a bucuriei care trebuie să vină și pentru neamul românesc, aducîndu-i un „Crai nou” al întregirii naționale, ceea ce constituia idealul nostru din strămoși.

În urma „procesului Arboresei” din 1877, Ciprian Porumbescu a cunoscut rigorile închisorii nedreptei stăpîniri habsburgice, care nu l-a iertat pentru că și-a iubit neamul care își dorea eliberarea și dreptul la autodeterminare; a cunoscut de asemenea barierele confesionale care i-au stricat drumul iubirii sincere către Berta; ca student a suferit lipsuri materiale; la Viena se hrănea din „adulmecarea” mirosurilor ademenitoare de la restaurante; bursa nu-i permitea să trăiască, dar nici nu-l lăsa să moară, cum s-a exprimat în scrisorile sale; boala contractată în închisoare i-a măcinat viața. Peste tot însă biruia greutatea cu o încredere neobosită în viitorul neamului românesc.

Această încredere și nădejde i-au fost răsplătite. Cîntecul „De 1 mai” înșeninează și însuflețește toate inimile; „Tricolorul” îmbărbătează conștiințele românești și melodia „Trei culori” răsună acum ca imn național al Statului unitar român.

Ciprian Porumbescu este „artistul cetătan” (C. Iacoban, în M. M. S. 3—4, 1976, p. 284) care, ca inițiator al operei românești patriotice, a reușit să dovedească valorile ziditoare ale folclorului popular. Aceasta se reține din manuscrisul bogat biografic realizat de însuși „ciprianist”, prof. univ. Dr. Leca Morariu, păstrat de prof. Octavia Lupu-Morariu, soția sa, la Suceava.

Pe linia compozițiilor numeroase bisericești ortodoxe, care au răsunat la Cernăuți, la Viena și apoi la Brașov, în biserica Sf. Nicolae din Schei (I. Colan, în M. A., 6—8, 1964, p. 444—469), el a susținut, pe lingă îndătinata psaltichie, și melodia populară pentru cîntările bisericești, ca astfel credinciosul să se simtă și să se recunoască român și în biserica sa. În acest chip Ciprian Porumbescu devenea și „psaltul românilor” ortodocși, începînd cu impresiionanta cîntare „Tatăl nostru”. Pentru cunoștințele sale s-a bucurat de apreciere deosebită din partea directorului Smolenski al Conservatorului de muzică de la Moscova, care a cerut părintelui Iacov să-i trimită spre studiere compozițiile bisericești ale lui Ciprian. În anul 1892, acesta l-a omagiat spunînd că „mare pierdere s-a suferit prin decesul lui Ciprian Porumbescu, talentat compozitor, căci era cel mai talentat și cel mai productiv” (M. Șesan în M. A., 7—8, 1963, p. 593).

Premiera operei „Crai Nou” la Brașov, la 28 februarie/11 martie 1882 a inițiat un serial neîntrerupt de reprize în toate regiunile românești, încîntînd și însuflețînd inimile ascultătorilor și stîrnind chiar și o lacrimă de duioasă recunoștință. De aceea nu e de mirare că s-a căutat și o idealizare pentru viața lui, ca expresie cum dorea sufletul românesc ca să se fi desfășurat viața acestui „bard popular”. Expresia se află în filmul omagial „Ciprian Porumbescu” și în opera compozitorului Gherase Dendrino „Lăsați-mă să cînt”.

Actualitatea cîntește memoria celui ce din tinerețe a cîntat „întregii Dacii” și a exprimat sufletul românesc în neîntrecuta „Baladă”, prin numeroase biografii recente, scrise de Viorel Cosma, C. Ghiban, Dragoș Vitencu, Horia Stanca, Nina Cionca, Paul Leu, ca și prin difuzări radiofonice și televizate, ale creației sale artistice.

Prof. M. Șesan

Din valorile tradiționale ale poporului român

Păstorii români — creatori de seamă în arta lemnului

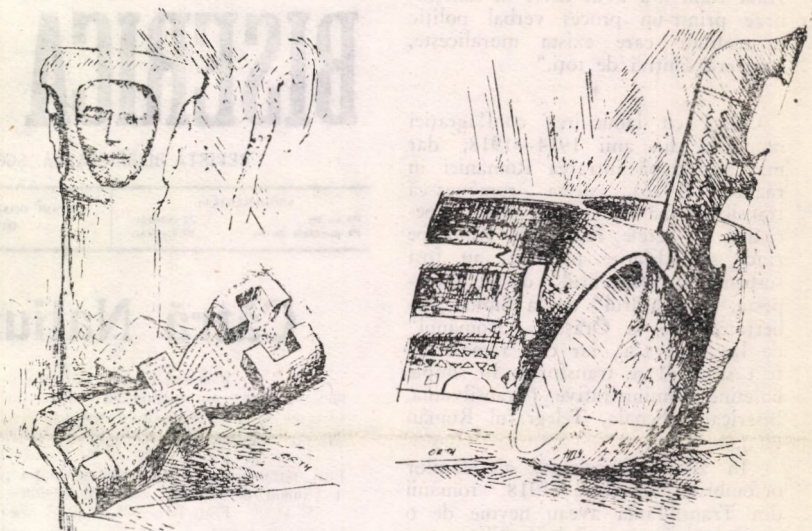
Pentru a înțelege sensul cultural-istoric al unor manifestări ale civilizației și culturii populare românești este necesar să ne referim totdeauna la cadrul istoric general, la condițiile în care a trăit, a luptat, a muncit și a creat poporul nostru. Ocupațiile sale tradiționale de bază (agricultura, creșterea vitelor, pădurăritul etc.) formează matca în care s-a exprimat plenar hărnicia și talentul creatorilor populari.

riedic în aceleași locuri. Era ca un pendul al istoriei, ce măsura secolele, milenii.

Atît lucrul pămîntului propriu-zis, cît și creșterea vitelor l-au legat, deci, pe român puternic de glie.

Civilizația și cultura populară românească s-au născut și dezvoltat într-un orizont spațial și într-un timp ce formează o unitate organică.

Pe aceste coordonate, contribuția diferitelor zone, ca și a diferitelor

De fapt, astăzi se știe că păstoritul și creșterea vitelor formează parte integrantă a agriculturii și că românii au practicat intens aceste ocupații, totdeauna strîns legate una de alta. Chiar atunci cînd au practicat păstoritul transhumant, românii au locuit în aceleași așezări permanente, din care doar o mică parte a populației pleca și se înapoia pe-

îndeletniciri de bază, a făcut să se nască forme de civilizație și cultură diverse în ceea ce privește funcția și rostul produselor lor, dar oglindind aceleași năzuințe exprimate în forme diferite, însă unitare ca stil și concepție.

Păstorii români au măsurat întinderile țării și au reflectat infinitul

(Continuare în pag. a 2-a)

Problema națională în lumina Documentelor Unirii de la 1 decembrie 1918

Între mărețele evenimente din istoria poporului nostru, care se impun în contextul istoriei universale, se înscrie la loc de frunte Unirea Transilvaniei cu România, la 1 decembrie 1918.

O trăsătură unitară a marilor evenimente din istoria poporului român o constituie strînsa unitate dintre popor și conducătorii săi vrednici; iar actele hotărîtoare pentru viitorul neamului nostru vădesc o maturitate politică deosebită.

Aceste caracteristici sînt evidente și în documentele elaborate de către Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918 și, prin valoarea lor, acest eveniment se proiectează pe ecranul universalității istorice ca un important act de drept internațional public.

„Rezoluțiunea” adoptată de către cei 1228 reprezentanți îndreptățiți, desemnați prin alegeri în circumscripțiile din

aceste ținuturi, consacră în termeni juridici principiul autodeterminării popoarelor.

„Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918, decretează unirea acelor români și a tuturor teritoriilor locuite de dînșii cu România” — se spune textual în primul capitol din acest important document.

Esența de act juridic de drept internațional a „Rezoluțiunii” din 1 decembrie 1918 se desprinde din modalitatea adoptării acestui document, de către populația majoritară a teritoriilor menționate, îndreptățită la autodeterminare, precum și din conținutul actului care stabilește principiile fundamentale așezate la baza alcătuirii noului stat român.

În capitolul III al documentului

(Continuare în pag. a 4-a)

Ecoul pregătirii și realizării Marii Uniri

(1 decembrie 1918, în paginile revistei

„Biserica și școala“)

Ideea de unire a toată „suflarea românească“ este veche de cînd neamul românesc. Ea a fost purtată în suflet și în cuget de toate generațiile românilor din spațiul intra și extracarpatic, manifestîndu-se cu deosebită fervoare cînd împrejurările istoriei îi erau prielnice.

În toamna anului 1918, pe fundalul sfîrșitului unei stăpîniri anarhice (austro-ungare) și a intensificării la maximum a luptei naționale a românilor transilvăneni, visul milenar de unire a tuturor românilor își va găsi rezolvarea concretă prin marelui act de la 1 decembrie 1918, unde, într-un entuziasm general, Adunarea Națională a votat Unirea Transilvaniei cu România, unire pe vecie și fără condiții.

„Unitatea României — va mărturisii ulterior, Tiron Albani, unul din participanții direcți ai marelui eveniment — nu este opera nici a unei personalități, nici a unei provincii, nici a unei generații. Ea este rezultatul luptelor susținute timp de veacuri de cei mai buni fii ai poporului românesc. Adunarea Națională de la Alba Iulia n-a avut decît să sancționeze printr-un proces verbal politic o realitate care exista moralmente, care era simțită de toți.“

Odată cu izbucnirea conflagrației mondiale din anii 1914—1918, dar mai ales după intrarea României în război (1916), presa românească transilvăneană a intrat într-o perioadă de grele încercări. Rînd pe rînd, sub diferite pretexte, au fost suspendate: „Adevărul“ de la Buda-
pesta, „Luceafărul“ de la Sibiu, „Libertatea“ de la Orăștie, „Românul“ de la Arad ș.a., iar cele rămase au fost silit să se transforme în simple buletine administrative (Transilvania, Biserica și Școala, Telegraful Român etc.).

În zilele zbuciumate ale lunilor octombrie—noiembrie 1918, românii din Transilvania aveau nevoie de o presă activă, care să le fortifice conștiințele prin arma cuvîntului înflăcărat. Sub impulsul creșterii mișcării de eliberare națională, vor începe să reapară vechile perioade suspendate în 1916: Adevărul, Românul, Libertatea ș.a., dar vor apărea și ziare noi: Glasul Ardealului la Brașov, Timpul Nou la Viena, Alba Iulia la Alba Iulia etc., iar cele reduse la simple buletine administrative, se metamorfozează în lunile octombrie—noiembrie 1918 în vederea mobilizării maselor pentru pregătirea și realizarea marelui act de la 1 decembrie 1918.

Gazetele și ziarurile românești ale vremii, prin publicarea integrală în paginile lor a diverselor declarații, apeluri și hotărîri ale Consiliului Național Român Central, însoțindu-le întotdeauna de editoriale entuziaste și-au adus o mare contribuție la pregătirea și reușita Adunării Naționale de la Alba Iulia.

Revista „Biserica și Școala“, publicată a Episcopiei Ortodoxe Române de Arad, a fost situată de la început prin străduințele redactorului ei, prof. Vasile Mangra, cit și programului ei, în slujba luptei și afirmării naționale a celor ce trăiau și simțeau românesc pe meleagurile vestice ale Transilvaniei (Banat, Arad, Zărand și Bihor), fiind așa cum avea să scrie, mai târziu, Roman Ciorogariu, un „necesar izvor de apă vie pentru sufletele setoase de adevăr și dreptate, carte deschisă istoriei noastre culturale, tribuna discuțiilor publice asupra așezămintelor noastre, rîu de îndrumări pentru cei ce încercau adevărul și dreptatea“.

În zilele pline de zbucium ale lunilor octombrie—noiembrie 1918, odată cu creșterea în intensitate a mișcării naționale de autodeterminare și unire cu Patria mamă, coloanele revistei arădene oferă tot mai multe informații despre această mișcare însoțindu-le întotdeauna de entuziaste editoriale. Foaia arădeană își informează detaliat cititorii români despre constituirea în noaptea de 30 spre 31 octombrie 1918 a Consiliului Național Român Central și încheie cu un vibrant îndemn. „În jurul acestui consiliu să se grupeze întreaga suflare românească. Să fim toți un trup și-un suflet, o gîndire și o voință!“ În ace-

lași număr, săptămînalul bisericesc arădean își mai informa cititorii și despre crearea la Arad, a Comitetului Militar Național Român, arătînd că acesta se pune sub conducerea Consiliului Național Român Central cu „credință neclintită“.

În coloanele revistei a apărut în întregime, cu un frumos editorial, apelul Consiliului Național Român Central intitulat „Către Națiunea Română“, prin care se aducea la cunoștința românilor transilvăneni dreptul la autodeterminare a fiecărei națiuni, egală îndreptățire a acestora, și se cerea poporului și soldaților români, reveniți de pe front, răbdare și iubire către neamul lor, care „în zilele acestea, a intrat în rîndul națiunilor libere“, iar soldaților să intre în „sfatul militar național român“ (garda națională română — n.n.) supus numai Consiliului Național Român Central de la Arad.

Anul XLII. Arad, 28 Octombrie (10 Noembrie) 1918. Nr. 14

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICESCĂ, ȘCOLARĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

ABONAMENTUL: Pe un an — 30 coroane. Pe jumătate de an — 10 coroane. APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA. REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA: Arad, Strada Unică Fecură Nouă 28. Telefon pentru oraș și numărul Nr. 208.

Cătră Națiunea Română!

Războiul lung și sîngeros început din interese străine, s-a sfîrșit. A început idea, că fiecare care națiune să dispună liber asupra soții sale, să fie egal îndreptățită și liberă om să aibă tot aceleași drepturi. Soarta națiunilor mici este pusă în mîinile celor mari bune, și cele mai mari națiuni culte au garantat realizarea idealurilor noastre.

Durerea, s-au iut vestii triste și din suferințele românești, care ne vorbesc despre jefuire, fărâșelare și voluții comise din partea poporului cîștit și a românilor de bine, ci de oameni destrăbălați și bîlbîi satelor.

Frăți Români! Frăților ostai, cați v-ați întors după atatea suferințe lungi și grozave la vetrele voastre, voi cari cu gîrle marte ați fost purtați prin toate câmpurile războiului, pînă de sînge și suferințe, voi cari veniți acasă ați adus poze familiile voastre flămînde și îndolpățite ascultări de sfatul conducătorilor voștri de un sânge și o loagă!

Frăți și soldați români, fii cu răbdare! Fii cu răbdare și iubire cufrăți noștri, care în zilele acestea a intrat în rîndul națiunilor libere, fii mari la suflet în ceea ce vă este grele de auz și vă arătați demn de încrederea și sprijinul națiunilor de națiunile mari culte, fii demni de iubirea desigură a celor mai mari om de astăzi, al președintelui republicii noi, Wilson, care cu un al dollar Mesia a dus la învingerea idea, că fiecare popor și fiecare individ să fie egal îndreptățit și stăpîn pe soarta sa.

Consiliul Național Român, compus din următorii bărbați: dr. Teodor Mihail, Vasile Goldiș, dr. Alexandru Vaida-Voevod, dr. Stefan C. Pop, dr. Aurel Vlad și dr. Aurel Lazar, — apoi dintr-o reprezentanță parțială social-democrată română: Ioan Flueraș, Iosif Jumanca, Aenea Grapiu, Tiron Albani și Iosif Rănoiu, — reprezintă astăzi întreaga națiune românească din Ungaria și Ardeal, este recunoscut nu numai de patrice mari ale lumii, ci și de guvernul unguresc revoluționar.

Publicînd, după Telegraful Român, articolul „Wilson pentru națiunea română“, foaia arădeană vestea românilor de pe meleagurile apusene ale Transilvaniei despre hotărîrea guvernului american de a sprijini poporul român în realizarea aspirațiilor naționale milenare.

Săptămînalul arădean va publica în coloanele sale și „Adeziunea episcopilor români la Consiliul Național Român“, dată cu ocazia întrunirii la Arad (8 noiembrie 1918), sub președinția episcopului Ioan I. Papp al Aradului, a episcopilor români transilvăneni prin care se recunoștea Consiliul Național Român Central ca „reprezentant și conducător politic al națiunii române din Ungaria și Transilvania“ și se arăta dorința lor fierbîntă de „a conlucra din toate puterile la împlinirea aspirațiilor noastre naționale.“

Tot în paginile revistei arădene se publică și circulara episcopilor români ortodocși „Către iubitul cler al mitropoliei ortodoxe române din Ungaria și Transilvania“, circulară dată la 10 noiembrie 1918, în urma înierii sinodului mitropolitan la Arad și unde s-a decis eliminarea rugăciunilor îndătinăte pentru conducătorii monarhiei austro-ungare, acestea fiind înlocuite cu formula: „Pentru înalta noastră stăpînire națională și pentru Marele Sfat al Românilor... Domnului să ne rugăm.“

Foaia arădeană publică integral și manifestul Marelui Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania, intitulat „Către popoarele lumii“, manifest lansat la 18 noiembrie 1918, în care se arată că națiunea română a declarat „voința sa de a constitui

un stat liber și independent...“ și că „din ceasul acesta, oricum ar decide popoarele lumii, este hotărîtă a pieri mai bine decît a suferi mai departe sclavia și atîrnarea...“ Arătînd că guvernul maghiar refuză dreptul sacru al fiecărui popor de a decide singur soarta, sub pretextul „dreptului istoric al stăpînirii maghiare pe aceste meleaguri“, apelul precizează că poporul român așteaptă „legiferarea internațională care va înlocui forța brutală prin dreptate“.

Astfel, către sfîrșitul lunii noiembrie 1918, poporul român era pregătît pentru unire. Nimeni și nimic nu se mai putea împotrivi chemării multimilor pentru a-și spune „răspicat“ vrerea lor nestrămutată pentru Unirea Transilvaniei cu România. Așa că, la 20 noiembrie 1918, Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania convoacă Adunarea Națională la Alba Iulia, „cetatea istorică a neamului nostru“, convocare pe care o publică „in extenso“ în paginile sale și săptămînalul bisericesc arădean, alături de primele informații despre alegerile pentru Adunarea Națională din comitatul arădean.

În sfîrșit, a venit și ziua cea mare, zi înscrisă cu litere de aur în istoria mai mult decît milenară a poporului român — 1 decembrie 1918 — zi

Păstorii români - creatori de seamă în arta lemnului

(Continuare din pag. 1)

timpului și universului în creațiile lor de artă populară și folclor.

De aici s-au născut multe și variate creații de artă populară în lemn, începînd cu unelte, obiectele de uz și armele, continuînd cu vasele de tot felul, și seile din lemn și terminînd cu acele minuni ale sculpturii în lemn care sînt tiparele de caș, răvoarele etc.

Prin forma lor, prin motivele ce alcătuiesc un adevărat alfabet de sensuri și simboluri, toate aceste creații legate de păstori alcătuiesc un capitol de seamă al acestei civilizații, parte integrantă a patrimoniului cultural-național.

Din munții Maramureșului și din Apuseni, din lanțul Carpaților orientali și meridionali, pînă în sudul peninsulei balcanice (la istro-, megleno-, ori aromâni), în zona Dornelor Bucovinei, în Călimani, Vrancea și Covasna, în Bucegi și Munții Făgărașului, ai Cîbinului, ai Jiului și Hațegului, pînă în cei ai Banatului ș.a.m.d., pe toți versanții lor a înflorit aceeași artă a lemnului, încercată de adînci semnificații ce demonstrează legătura cu pămîntul și năzuința spre înălțimi.

Din amplul repertoriu de creații, merită să reținem aici cel puțin ce este mai caracteristic cu privire la bite, vase și tipare de caș, ce prezintă ele mai caracteristic.

Într-adevăr, obiectele legate de practica creșterii vitelor și mai cu seamă seria mare de unelte și vase folosite în cadrul ocupației păstoritului au reținut totdeauna atenția și admirația cercetătorilor și a amatorilor de frumos, primul lucru ce trebuie evidențiat fiind faptul că în forma și decorul obiectelor păstorești se pot descifra unele aspecte privind însăși organizarea, modul de desfășurare practică a păstoritului în diferite zone și epoci istorice, cum ar fi cele ce se referă la organizarea internă a stîinii, la sistemele de evidență, la modul de a gîndi, simți și interpreta relațiile păstorului cu universul și cu lumea înconjurătoare. Marea dragoste de natură și de animale, viața satului de care el se simte permanent legat, sînt elemente ce se reflectă în motivistica lucrărilor de artă pastorală în lemn la fel ca și în creațiile folclorice.

Nelipsită din mîna ciobanului, bîta este totodată unealtă și armă de care cu greu se desparte, dar și obiect de afirmare a frumosului. Lucrate din felurite esențe, cum ar fi fag, paltin și corn de preferință, bitele au un decor desfășurat pe partea superioară, în raport cu forma rotundă ce se termină adeseori la cap cu o proeminență numită măciuca. Cîmpurile ornamentale, compuse din motive străvechi (dinte de lup, împletitură, cercuri și semicercuri etc.) în compoziții realizate prin registre suprapuse, în care apar frecvent forme de romburi, linii în zigzag, fagure, flori și fructe etc., sînt realizate prin tehnici de cioplire, crestare, incizie, pirogravare, intarsie, tîntuire sau înfășurare cu metal. Putem vorbi de două tipuri principale de bite din punct de vedere al decorului: cele cu motive predominant geometrice, asemănătoare în unele privințe cu unele vase ceramice din epoca neolitică (ex. dintele de lup, împletitura în relief), dar cărora, desigur, le-au premers, și la care ornamentația se bazează pe simetrie și pe alternanță; apoi, bitele cu motive rediate mai ales caligrafic, preferînd motive vegetale, animale rediate naturalist, compozițiile desfășurîndu-se în jurul unor puncte centrale. Adeseori măciuca bîtei redă un motiv antropomorf, iar de-a lungul bîtei se întîlnește nu rareori motivul de șarpe încolăcit.

Lingurile, cioiurile și căucele, obiecte de folosință zilnică, sînt, din punct de vedere artistic, în primul rînd opere din genul sculpturii, intervenția omului asupra materialului lemnos fiind intensă, schimbînd de cele mai multe ori radical starea primară a materiei, spre volum: cu proporții și cu un decor realizat prin creștături sau prin alte procedee sculpturale. Lucrate mai ales din lemn de paltin și frasin, mai rar din fag, de mărmi diferite, lingurile au corpul cioplit în forme emisferice, ovoidale sau eliptice, ce se prelungește prin cozi de diferite lungimi, profile și lățimi, terminate adeseori cu un cîrlig pronunțat sau, mai rar, prin găuri de care se pot atîrna. Formele arcuite zvelt,

suple, ale cozilor la cele mai multe linguri au creștături ce imită zimții sau motive similare cu cele de pe fuse și de pe alte ustensile; uneori coada se termină cu un „cap de cal“ (ca de pildă în zona Gorjului); alteori (în zona Clujului, în Moldova de nord, în Mărginimea Sibiului și în alte zone), cozile devin chipuri măiestru cioplite în lemn reprezentînd, sugestiv și totdeauna în mișcare, forme de pești, de șerpi, de cocoși, într-o plastică susținută de motivul rozetei sau de alte motive străvechi.

Căucele se numără printre capodoperele artei lemnului, datorită motivelor ornamentale și compozițiilor realizate în cel mai autentic stil popular, prin sculptare și crestare adîncă în masa lemnoasă, din care fîsar uneori în basorelief și, mai adeseori, prin jocul adîncit al motivelor crestare, chipuri de oameni și de animale, frunze și flori, dar mai frecvent motive arhaice de roți și de sori, încadrate de linii și chenare adînc incizate, cu motive de dinți de lup, toate atestînd existența unei vechi populații agrare pentru care soarele reprezenta cea mai mare binefacere.

Deși le găsim aproape exclusiv în Transilvania, căucele sînt caracteristice mai cu seamă platformei getodacice, zonelor Văii Jiului, Pădurenilor, Hațegului și Orăștiei, dar și zonelor Bihorului, avînd de regulă formă bitronconică și cilindrică, cu diametrul maxim la mijloc, de mărimea unei cești, cu un miner amplu, dispus vertical și făcînd corp comun cu căucul propriu-zis.

Dintre vasele folosite în cadrul păstoritului, o mențiune merită cupele de muls și gălețile, primele fiind lucrate de obicei din lemn de fag cu o toartă mare ca un fel de miner orizontal, alteori formînd un elegant arc în verticală (exemplare frumoase se întîlnesc în Bucovina), sau cu două toarte mici ca niște butoni ce se sprijină pe o chingă pusă în căldarea de muls.

Sub denumirea de căpete (în Oltenia), căni, baleruce și ciubărașe (în Bucovina), cofețe (în Munții Apuseni), sau cupe (Tara Oașului) și similar în alte regiuni și zone ale țării, se lucrează și se folosesc o sumedenie de vase mici de lemn, care toate poartă un decor sculptat, crestat sau pirogravat, cu ornamente ce merg de la simple linii sau brîie formate din motive geometrice pînă la sculptarea minierelor în forma unor animale stilizate și organice integrate, proporțional și funcțional, în economia și rosturile obiectului (ex. cupe cu două toarte în formă de animale, lupi sau vulpi, ce se cațără pe petreții vasului).

Solicitînd din prima clipă aprecieri superlative pentru arta lor, tiparele de caș, numite și păpușare, sînt piese de veche tradiție, întîlnite frecvent astăzi încă în zona Branului, pe Valea Bistriței, în zona Prahovei, dar mai cu seamă în Tara Vrancei. Formate din cîte două plăci masive din lemn de paltin, mai rar de carpen ori de fag, de formă dreptunghiulară cu dimensiuni ce variază în medie între 8—10 cm lățime și 18—25 cm lungime, iar altele de formă rotundă (acestea numai în Vrancea) cu un diametru mediu între 15—25 cm, tiparele sînt folosite pentru a decora cașul, prin imprimarea unor motive săpate adînc sub formă de clișeu negativ.

Dominante sînt motivele antropomorfe, rezultate atît din forma cioplită a ceor două tipare, care se îmbucă perfect, profilul sculptural reproducînd în linii simple dar sugestive chipuri de bărbați și de femei.

Marea frumusețe a acestor piese izvorăște din îmbinarea perfectă a formelor cu decorul, care stîrnesc fantezia și solicită participarea privitorului, în cadrul unui dialog imaginar cu istoria, dovedindu-se încă odată, dacă mai era nevoie, cît de adînc și de bogat este izvorul de la care se adapă talentul acestui „mare anonim“ care este poporul.

Încheind, putem afirma cu convingere că civilizația și arta lemnului au cunoscut o puternică înflorire în Europa datorită contribuției de seamă și specifice a păstorilor români de la Carpați și Dunăre, care au perpetuat aici un alfabet cu adînci și puternice rădăcini istorice.

Cornel Irimie
Marcela Necula

Prof. Ioan Mircea Bogdan

CALENDAR DE INIMĂ

Octombrie

Dimitrie Cantemir, teologul

S-a născut la 26 octombrie 1673 și sint de atunci trei sute cinci ani. Părinții, Constantin Cantemir, Domnitor al Moldovei între 1685—1693 și Ana născută Bantaș, nepoata lui Duca Vodă, i-au dat pruncului chiar numele sfântului zilei în care s-a născut, după calendarul ortodox. Se cuvine deci, în această zi, alături de Izvoritorul de Mir să ne amintim și de Izvoritorul de cărți Dimitrie Cantemir, din ale cărui multiple preocupări n-a lipsit nici teologia. E chiar surprinzător cum, încă de tânăr, s-a simțit atras spre astfel de teme, el, un laic, fecior de domn, frate de domn și domn el însuși în două rânduri în Țara Moldovei (martie—aprilie 1693 și noiembrie 1710—iulie 1711). Dar teologia era pe atunci cultura vremii. Era o dovadă de mare înzestrare să știi să te descurci în problemele controversate ale teologiei care devenise de mult polemică și care, pe plan civic, în Țările Române, era de mult bun al tradiției naționale, instrument al apăsării continuității, a independenței față de „păgini”, a credincioșiei față de strămoși.

Într-o istorie a gândirii teologice românești de dinaintea de apariția teologilor propriu-ziși, Dimitrie Cantemir trebuie înscris printre cei citiva foarte mari, cum a fost Neagoe Basarab cu „Învățăturile către fiul său Teodosie” și Nicolae Milescu Spătarul, cu „Stella orientalis occidentali splendens”. Opera lui Cantemir e mult mai bogată. Vom nota cărțile lui teologice cele mai importante: „Divanul sau gîlceava înțeleptului cu lumea, sau gîndul sufletului cu trupul” (1698); „Sacrosantae scientiae indepin-gibilis imago (Imaginea cu neputință de zugrăvit a științei sacre) (1700); „Loca obscura (Locuri obscure în catehismul tipărit în slavonește de un autor anonim sub titlul „Prima învățătură pentru prunci”, iar acum clarificate de principele Dimitrie Cantemir); „Sistemul sau întocmirea religiei muhamedane; și capitolele dedicate Bisericii din Descrierea Moldovei. Tangente teologice se află desigur și în opera sa laică.

Dimitrie Cantemir e „sfîntul” nostru Dimitrie românesc, învățat, savant, cunoscut întregii Europe, prieten cu somitățile contemporane, singurul român al cărui nume figurează alături de Malebranche, Fénelon, Leibnitz, Addison, Newton, în „Templul faimei” din biblioteca Sainte Geneviève din Paris. Voltaire spune despre el că „unea talentele vechilor greci, cu știința literelor și aceea a armelor”, iar V. G. Belinski îl prezenta astfel: „Prințul Dimitrie a fost un om învățat; cu deosebită plăcere se ocupa el cu istoria, era iscusit în filozofie și matematică și avea multe cunoștințe în arhitectură; a fost membru al Academiei din Berlin; vorbea turcește, limba persană, grecește, latinește; și tia destul de bine limba franceză și a lăsat în urma sa câteva lucrări în limba greacă, moldovenească și rusă.”

Ne vom opri asupra uneia dintre cărțile sale, „Divanul”, mai mult cu gând de exemplificare a deosebitei ușurințe cu care aborda problemele teologice. A scris „Divanul” „în slava și folosința moldovenescului niam”, după cum ține să precizeze chiar el pe foaia de titlu. E o carte organizată logic, cu teze-antiteze-sinteze, urmărind concilierea dintre înțelept și lume, dintre suflet și trup, în așa fel încît să i se dea fiecărei părți ceea ce i se cuvine, în cadrul viziunii creștine pe care autorul și-o însușește fără rezerve. Dar și fără a ocoli adevăratele obiecțiuni, pe care le formulează Lumea în spirit umanist, dînd rațiunii posibilitatea să-și desfășoare toate posibilitățile.

Fostul student al Academiei Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol n-a pierdut vremea cit a stat capușe de fratele său Antioh, în capitala imperiului. A învățat mult și multe. Ieremia Cacavelas, dascălul său, scrie într-o prefață la „Divanul”, că acesta „are un rost minunat... înțelesuri înalte... învățătură cu totul ortodoxă... o împărtășire foarte judicioasă a părților după subiecte, o exprimare limpede, foarte plăcută și retorică, pe măsura limbii locale a moldovenilor, foarte bogată în argumente din Scriptura veche și cea nouă”.

„Divanul” — zice Cantemir — e „primul născut al minții mele”. Din

cele trei părți ale operei, cartea întâia e originală, cartea a doua e un comentariu, un fel de scholi la capitolele cărții întâia, iar cartea a treia e o traducere a cărții lui Andrea Wissowatius, „Stimuli virtutum ac fraena peccatorum...”, Amstaelodami, 1682. Iată pe scurt cuprinsul cărții întâia, scrisă sub forma dialogului platonian, într-un limbaj viu, ușor de urmărit, cu vervă și cu egală

pasiune în argumentarea ambelor părți angajate în dialog. Virgil Cândea a văzut în modul de argumentare al lumii, contribuția deliberată a umanistului la emanciparea rațiunii, ceea ce demonstrează încă odată seriozitatea tratatului care e departe de a putea fi acuzat de argumentare simplistă, pro domo, desfășurată teist de înțelept.

Cartea întâia ne trece prin marile capitole ale unei cărți de inițiere creștină și ortodoxă, dogmatică și morală. Cunoștințele autorului sint complete și sigure. El știe că Dumnezeu este veșnic și că El este autorul lumii (cap. 2); că lumea a fost creată să fie bună, dar a fost stricată de păcat (19—20). Căderea în păcat a făcut necesară eliberarea din starea aceasta, motiv pentru care s-a intrupat Hristos, noul Adam (21), după cum se anunțase prin proorocii Vechiului Testament (22). Capitolul 23 e apologetic: Dumnezeu poate fi cunoscut din lucrările sale. Omul pe pămînt sfîrșește cu moartea (38) și tot așa și lumea va avea un sfîrșit (3). Totuși, omul este „împărat peste toate lucrurile lumii” (54, 71). Deși muritor pe pămînt, existența lui e veșnică (65—69) „nu într-acest veac, ci în cel viitor” (64). Există înviere și dreaptă judecată (82) pentru faptele săvîrșite pe pămînt.

Toate aceste capitole dogmatice sînt întreprinse cu considerații și îndemnuri etice: omul să nu se amăgească cu cele trecătoare, luîndu-le drept veșnice (5); numai virtuțile asigură o nemurire fericită (12, 13); bogăția este cauza multor rele (27, 28, 33, 34, 36, 37, 44, 45) și tot așa invidia (29), lenea (73), lăcomia (28, 30), și în general poftele de tot felul cînd sînt necontrolate (47, 59, 68, 81). În lume există multă nestatornicie (40), deaceia sfinții s-au lepădat de lume (51). Cei înțelepți consideră lumea ca pe un fel de purgatoriu, și nu admit „socoteala rătăcită a papistașilor” că ar exista dincolo un purgatoriu. Această învățătură nu are baze scripturistice, și nu este ortodoxă (75).

În afară de Scriptură, Cantemir citează din Seneca din Augustin, Thales, Pitagora, Socrate, Platon, Epicur, Cicero, Epictet, Grigore de Nazianz, Lactanțiu, Bernard, Thomas a Kempis, Erasmus, Plutarh, Salustius, Valerius, Maximus, Homer, Hesiod și mulți alții. Cultura lui e poate deasupra tuturor contemporanilor săi români. B. P. Hașdeu va numi „Divanul”, „cea dintîi operă filozofică română originală”. Unii îl vor contrazice, dar cercetările mai noi îl vor confirma. Virgil Cândea care editează „Divanul” scrie că el „reprezintă în forma sa ultimă o creație exclusivă a lui Cantemir”.

Cantemir, prin bogata sa informație, va încerca o sinteză culturală între Orient și Occident, plasîndu-se la nivel european în modul de tratare a temei, căutînd obiectivitatea

și universalul. Este și în aceasta de văzut un pas românesc spre Europa, și în același timp o aducere a Europei în sfera românească, într-un proces de fecundare culturală menit să ne deplaseze de la particular spre universal.

E foarte interesant de asemenea de observat că, deși familiarizat cu o anumită literatură mistico-ascetică — se vede aceasta mai ales din capitolele morale — nu se lasă să alunece în extremisme foarte adesea prezente în această literatură. Ca și mai tîrziu în spiritualitatea cernicană care va aduce corective locale paisianismului, Dimitrie Cantemir va opta pentru același echilibru ce va deveni mai apoi o coordonată specifică spiritualității ortodoxe românești. El va sfătui pe cititori să se folosească cu înțelepciune și de cea trecătoare, și de cea viitoare viață.

Dan Bădărau vede în „Divanul” „cea dintîi lucrare în domeniul eticii făcută de un cugetător român în limba română”. Merită menționate însă și capitolele dogmatice pline, cum observă Cacavelas, de argumentări biblice și din înțeleptii păgini.

Limba lui Cantemir, după aprecierea lui George Călinescu „are toate grațiile unei fraze de cărturar” care se străduia „să scoată din nimic un vocabular filosofic”. Și mai departe: „Răsare cite o frază de o stranie frumuseță litanică”. Virgil Cândea vede și el în stilul lui Cantemir, „curios și nefiresc” cum e el, „un manifest al limbii noastre literare, o emanare din tiparele arhaice, un pas înainte”. Tot el notează o însemnare de pe un exemplar copiat al „Divanului”, făcută de un anume Popa Nicolae: „Cetii-am, văzut-am, priceput-am, înțeles-am, minunatu-m-am de această carte cu atitea dovediri și mărturii ce adevărează din Sf. Scriptură. Mare duh au avut «cel» care o au tîlmăcit. Să zic ca al «lui» Elisei, îndoind după cum au fost la Ilie proorocul. Pre care dar să mi-l dea și mie Dumnezeu. Amin. Popa Nicolae. 1843”. Exemplarele ajunse pînă la noi sînt uzate la fel cu ale cărților de ritual.

Ce interesantă această notare a părintelui Nicolae! El aprecia „Divanul” ca pe o mare carte de teologie, limpede, „priceput-am”, convingătoare („cu dovediri”), extraordinară („minunatu-m-am”). Și a circulat atît de mult, fiind recopiată de atîtea ori, tot datorită acestor calități. Putem deci face din această declarație a părintelui Nicolae o mărturie dintre cele mai elocvente în sprijinul lui George Călinescu, care credea că cei care vedeau în „Divanul” „frază încalcită”, exagerau.

„Divanul” e o carte despre o temă anumită, nu despre creștinism în general, sau în special. El situează creștinul vis-a-vis de lume. Judecat în raport cu tema tratată, el se menține la subiect, dar ne dă o idee destul de largă despre cunoștințele teologice generale ale autorului ei. Și ele nu sînt deloc ale unui amator.

Dimitrie Cantemir e mare. Să spunem simplu, cu cele mai de-a dreptul cuvinte. Mare cărturar. Istoric, cu „Descriptio Moldaviae”, cu „Istoria Imperiului Otoman”, cu „Vita Constantinii Cantemirii”, cu cartea despre „Canta-cuzini și Brîncoveni”; romancier, cu „Istoria Ieroglifică”; teolog, muzician și n-am epuizat cu acestea toate valențele geniului său. Mare patriot. Să nu încheiem fără să pomenim testamentul său de inimă care a fost „Hronicul vechimii a româno-moldovlahilor” scris în limba română. El demonstrează continuitatea elementului roman în Dacia și unitatea românilor de pretutindeni. Iată ce frumos își subintitulează el această carte: „Hronicon a toată Țara Românească, care apoi s-au împărțit în Moldova, Munteniască și Ardealul din descălecatul ei de la Traian împăratul Rimului; așiderea pentru numirile care au avut odată și care acum, și pentru romanii carii de atunci intră-înăsa așezîndu-să, într-aceiași și pînă acum neconținut lăcuiesc.”

În octombrie să ne amintim cu recunoștință de Dimitrie Cantemir, să-l readucem iară și iară în Patria pe care el n-a cunoscut-o decît despărțit, dar pe care a visat-o unită și mare cum fusese la început.

† Dr. ANTONIE PLAMADEALA
Episcop

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

O DUBLĂ ANIVERSARE...

Martî, 22 august 1978, la Institutul Teologic Universitar din Sibiu a avut loc o dublă sărbătorire și anume deschiderea festivă a cursurilor de îndrumare a preoților, seria a 64-a grupa Sibiu, și prăznuirea celei de-a 34-a aniversări a zilei de 23 August 1944.

Din încredințarea P.F. Părinte Patriarh Iustin, festivitatea a fost prezidată de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, prezenți fiind în aula Institutului: cadre didactice, membri ai Consiliului arhiepiscopesc, preoții cursanți, preoți din oraș, personal muncitor de la Centrul arhiepiscopesc și Institutul Teologic.

A participat de asemenea, reprezentantul Departamentului Cultelor.

Programul festivității a fost deschis de cîntarea bisericească: „Taina creștinătății”, executată de corul preoților cursanți.

În continuare, P.C. rector Gr. Marcu a susținut o amplă conferință, în care, împletind armonios ambele evenimente, a arătat rostul cursurilor de îndrumare: întărirea unității de credință, îmbogățirea și aplicarea științei teologice în viața de zi cu zi, formarea preotului „în care totul să predice” etc., precum și importanța

zilei de 23 August în viața poporului român.

Corul preoților a interpretat apoi compoziția „Mama” de I. Chirescu.

În continuare, C. pr. I. Fărcaș (Eparhia Aradului) a vorbit despre 23 August, sărbătoarea națională a poporului român, punînd în lumină „fața mereu înnoită”, pe care țara noastră o prezintă contemporanității după fiecare an.

A fost interpretată apoi compoziția patriotică: „Deșteaptă-te române”.

În cuvîntarea rostită, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului a aruncat o privire asupra unor date mai semnificative din istoria poporului român, precum și asupra jertfelor, pe temelia cărora „s-au clădit zorii vieții celei noi” din Patria noastră. I.P.S. Sa a zăbovit asupra aniversării zilei de 23 August 1944, care a însemnat începutul unei noi ere pentru viața poporului român.

I.P.S. Sa a omagiat deasemenea conducerea noastră bisericească și de stat.

Programul s-a încheiat cu Imnul de Stat, intonat de toți participanții la festivitate.

P.

Sfîntul Timotei...

(Continuare din pag. 1)

pornea misiunea de propovăduire a Evangheliei mîntuirii neamurilor din sinagogă. Faptul că lui Timotei — fiu al unei evreice — îi lipsea circumciziunea, în ochii iudeilor ar fi constituit un prilej de scandal. Făcînd această concesie consîngurilor săi refractari deciziei Sinodului Apostolesc de la Ierusalim (cf. F. Ap. 15, 23), Sfîntul Pavel își ușura și lui și lui Timotei accesul în sinagogile pe care aveau să le întîlnească în drumețiile sale misionare. Aceasta este rațiunea actului înregistrat de Sfîntul Luca în F. Ap. 16, 3.

Părtășia Sfîntului Timotei la înființarea bisericilor pauline din călătoriile misionare a doua și a treia a fost substanțială. Era alături de Sfîntul Pavel cînd neobositul apostol a început asediul duhovnicesc al tărîmurilor europene pentru Evanghelia lui Hristos. Dintru început i-au fost încredințate misiuni pline de răspundere. S-a achitat de toate în cel mai izbucit chip. Îl aflăm, apoi, alături de Sfîntul Pavel și în captivitatea întîia romană.

După eliberarea din această captivitate, a fost orînduit locuitor apostolesc — sau episcop — la Efes (cf. I Tim. 1, 3).

În apăsătoarea însingurare a celei de-a doua captivități romane, Sfîntul Pavel a dorit să-l mai vadă o dată, înainte de a-și fi varsat sîngele pentru Hristos (cf. II Tim. 4, 9, 13).

Cît de mult îl prețuia Sfîntul Apostol Pavel și de cît folos i-a fost tovarășia acestui devotat ucenic al său, se poate vedea din următoarele date:

1. îl asociază de 6 ori în adresele epistolelor sale (II Cor., Fil., Col., I—II Tes. și Filimon);

2. i-a adresat 2 epistole (I—II Tim.);

3. de 23 de ori amintit cu numele în Noul Testament fiind, 17 din aceste mențiuni

despre ostenele și calitățile sale le face Sfîntul Pavel (Rom. 16, 21; I Cor. 4, 17; 16, 10; II Cor. 1, 1. 19; Fil. 1, 1; 2, 19—23; Col. 1, 1; Tes. 1, 1; 3, 2, 6; II Tes. 1, 1; II Tim. 1, 2; 6, 20; II Tim. 1, 2; Filimon 1), iar restul de 6 Sfîntul Luca (în F. Ap. 16, 1; 17, 14, 15; 18, 5; 19, 22; 20, 4). Calificativele cu care-l distinge sînt dintre cele mai călduroase: „fratele” (II Cor. 1, 1; Col. 1, 1; Filim. 1), „memoria” Apostolului (I Cor. 4, 17), „simțirea” Apostolului (Fil. 2, 19—23) ș. a.

Fire impresionabilă, de-o rară delicateță sufletească, fizicește plînd și suferind, Timotei este antipodul Sfîntului Tit, omul de-o rară energie și elementul de asalt al Sfîntului Apostol Pavel în sfîrșirea tuturor împotrivirilor față de sporul în credință, disciplină și viață creștinească a tinerelor biserici creștine ctitorite de „atletul” lui Hristos.

Eusebiu al Cezareei (Ist. bis. III, 4) spune că Sf. Timotei — după moartea martirică a Sfîntului Apostol Pavel — a păstorit în continuare la Efes, fiind primul episcop al acestei biserici, care avea numeroși preoți, hirotoniți în bună lege (vezi F. Ap. 14, 23). Cu aceștia, Sf. Apostol Pavel a avut o întîlnire fructuoasă, la Milet, cînd se întorcea la Ierusalim din călătoria a treia misionară (vezi F. Ap. 20, 1 și urm.). După o informație păstrată de Patriarhul Fotie al Constantinopolului (Biblioteca, col. 254) s-ar fi săvîrșit din viață în vremea domniei lui Domițian (81—96), fiind ucis cu un cio-mag.

În calendarul sfințeniei creștine, pomenirea cu laudă a Sf. Timotei este orînduită pe data de 22 ianuarie a fiecărui an.

Pr. Prof. Dr. Grigorie Marcu

Rectorul
Institutului Teologic Universitar
Sibiu

Problema națională în lumina Documentelor Unirii

tului menționat, se înscriu aceste principii care alcătuiesc esența unui democratism deosebit de progresist pentru al doilea deceniu al secolului XX, concretizând însuși conținutul juridic al principiului autodeterminării.

Interesant este faptul că principiul autodeterminării popoarelor nu a ajuns să fie definit ca principiu de drept internațional, decât după al doilea război mondial, prin enunțarea lui în Cartea Organizației Națiunilor Unite, astfel: „Toate popoarele și toate națiunile vor avea dreptul de autodeterminare adică dreptul de a determina, în mod liber, statutul lor politic, economic, social și cultural.”

Am evidențiat valoarea de act juridic de drept internațional al documentului de bază — „Rezoluțiunea” din 1 decembrie 1918, pentru a demonstra importanța prevederilor acestui act, în problema enunțată în titlul acestui articol.

Problema naționalităților conlocuitoare se situează pe primul plan în documentele Unirii de la 1 decembrie 1918. Sub punctul 1 din Cap. III al „Rezoluțiunii” este formulată această problemă în următorii termeni: „Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.” Iar în punctul 2 se spune: „Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile din stat.”

Claritatea de exprimare a textului din documentul discutat ne scutește de comentarii, obligându-ne doar să subliniem instituirea celor mai depline libertăți naționale, politice, culturale și religioase pentru toate naționalitățile conlocuitoare, în spiritul deplinei egalități cu națiunea majoritară.

Conceptul rezolvării problemei naționale, adoptat în acest important document, vădește spiritul de dreptate socială care a stat la baza Unirii din 1918 și prefigurează contururile prieteniei și însuflețitei colaborări între toate naționalitățile de pe teritoriul României.

Nu este lipsită de interes motivarea prevederilor menționate, care se desprind dintr-un alt document al Unirii, — cuvântarea lui Vasile Goldiș, premergătoare prezentării proiectului rezoluției:

„Unirea tuturor Românilor într-un singur Stat numai atunci va fi statonică și garantată prin istoria de mai departe a lumii, dacă va răspunde tuturor îndatoririlor impuse de noua concepție a civilizațiunii, dacă ea ne va inspira datoria să nu pedepsim progenitura pentru păcatele părinților și ca urmare ea va trebui

să asigure tuturor neamurilor și tuturor indivizilor conlocuitori pe pământul românesc aceleași drepturi și aceleași datorii.”

Aceste prevederi ale „Rezoluțiunii”, ca și exprimarea ideii de înaltă ținută social-politică din cuvântarea lui Vasile Goldiș, au fost adoptate de unanimitatea reprezentanților îndreptățiți și aclamați de imensa mulțime de pe cîmpul lui Horea, pentru că au corespuns voinței maselor largi populare animate de un profund spirit de dreptate socială, după care au ținut veacuri întregi.

Din păcate, multe din prevederile documentelor Unirii de la 1 decembrie 1918 au rămas uitate sau au fost aplicate într-o formă mult sub conținutul lor, de către orînduirea social-politică burghezo-moșierească. Așa se explică faptul că și în problema națională, atât de precis formulată în documentele discutate, realizările practice au fost mult inferioare.

Au fost necesare decenii de lupte ale poporului ca ideile generoase care au însuflețit pe participanții la Unirea din 1 decembrie 1918 să-și găsească deplină întruchipare. Au trebuit noi jertfe care să fie așezate la temelie unei noi orînduiri social-politice, care prevestea o nouă eră în viața poporului nostru. Prin munca neprecupețită, umăr la umăr, a tuturor fiilor patriei s-a ajuns la împlinirea aspirațiilor de libertate și adevărată unitate națională.

Problema națională, în România socialistă, a fost deplin și definitiv rezolvată: „Una

din marile victorii ale regimului socialist obținută pe baza aplicării politicii naționale juste este făurirea prieteniei frățești dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare din patria noastră”, spunea primul cetățean al țării, președintele Nicolae Ceaușescu, în 20 august 1965, în raportul la proiectul de Constituție a Republicii Socialiste România.

Astăzi, în fabrici și uzine, pe ogoare și în laboratoare, în conducerea treburilor publice, români, maghiari, germani și cei de alte naționalități, muncesc cu elan, pentru înflorirea patriei noastre comune, a României, înălțată pe tot mai urcătoare trepte ale demnității în concernul statelor lumii.

Iată, deci, împlinită înfrățirea între naționalitățile care trăiesc pe pământul românesc, așa cum au vroit-o largile mase ale poporului nostru, adunat, la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918.

Importanța unirii teritoriilor din miezul vechii Dacii, cu România, devenită stat liber și independent acum un veac, a fost prefăcută de către unul din vrednici patrioți — Nicolae Titulescu — cu aceste cuvinte: „— Ardealul nu e numai inima României politice; priviți harta; Ardealul e inima României geografice. Ardealul e leagănul care i-a ocrotit copilăria, e școala care i-a făcut neamul, e farmecul care i-a susținut viața.”

Păstrînd memoria marilor evenimente din trecutul poporului nostru, să privim în zarea viitorului cu deplină încredere și să năzuim spre vrednice împliniri, legînd astfel măreția trecutului de vigoarea prezentului și puterea viitorului.

Dr. Traian Mârza

ȘTIRI — INFORMAȚII — ȘTIRI — INFORMAȚII

Sfințiri de biserici

— Duminică, 2 iulie 1978, I.P.S. Teofil, Arhiepiscopul Vadului Feleacului și Clujului, a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii și de binecuvîntare a casei parohiale din filia Vale, parohia Cermen, prot. Dej.

— Duminică, 6 august 1978, de sărbătoarea Schimbării la Față a Domnului, P.S. Episcop Vasile a săvîrșit sfințirea bisericii din parohia Cîmp, prot. Beiuș, care a fost renovată în interior și exterior. Pentru strădania sa legată de această lucrare, ca și pentru faptul că a înălțat, împreună cu credincioșii pe care-i păstorește, o casă parohială nouă, cu etaj, preotul locului Ioan Biță a fost distins cu rangul de sachelar.

Vizitații canonice

— Marți, 18 iulie, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului și P.S. Episcop Vasile, chiriarhul gazdă, au vizitat bisericele din parohiile de pe valea Crișului Repede: Sintandrei, Tărian, Girișul de Criș, Toboliu și Cheresig apreciind rîvna slujitorilor și credincioșilor pentru împodobirea sfintelor locașuri și pentru întreținerea caselor parohiale.

— Duminică, 30 iulie 1978 P.S. Gherasim Hunedoreanul a făcut — din încredințarea P.S. Episcop Vărașon al Aradului — o vizitație canonică în parohia Almașul Mic de Munte, protopopiatul Orăștie. Biserica parohială de aici este monument istoric.

— Duminică, 30 iulie 1978, P.S. Episcop Vasile al Orădiei a făcut o vizitație canonică în parohia Vadul Crișului, protopopiatul Oradea, săvîrșind Sf. Liturghie în biserica de piatră,

veche de aproape 400 de ani. P.S. Sa a apreciat meritele preotului paroh Gheorghe Bidlean și ale credincioșilor care au înălțat o frumoasă și spațioasă casă parohială și au făcut reparații interioare la biserică.

La întoarcere P.S. Sa a vizitat biserica de lemn, monument istoric, din parohia Gheghie, același protopopiat,

— În ziua de 4 august, P.S. Episcop Vasile a făcut vizite de lucru în următoarele parohii din protopopiatul Beiuș: Sitani, Cîmpani de Pomezău, Văleni de Pomezău, Pomezău, Spinuș de Pomezău, Hidiș, Albești, Coșdeni și Simbăta.

Consfătuiri de lucru

— În zilele de 26—28 iunie 1978, s-a ținut la Centrul eparhial Oradea o consfătuire cu un număr de 15 preoți din parohii aparținătoare protopopiatului Oradea. Cu aceasta s-a inaugurat întîiul ciclu de astfel de consfătuiri organizate în conformitate cu planul de măsuri pe anul 1978, potrivit căruia vor fi chemați succesiv cite 15—20 preoți, vizînd cu prioritate pe cei tineri, începători.

— Marți, 1 august 1978, la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc o consfătuire de lucru cu cadrele de conducere de la Centrul arhiepiscopesc Sibiu, Institutul Teologic Universitar din Sibiu, Mănăstirea Brîncoveanu—Simbăta de Sus, P.C. protopopi din Arhiepiscopie.

Consfătuirea a fost prezidată de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Ardealului.

În cadrul dezbaterilor au luat cuvîntul toți participanții.

Prezențe active ale preoțimii brașovene la desăvîrșirea unității naționale

Unirea ținuturilor românești străbate ca un fir roșu întreaga noastră istorie bimilenară, înscriind pe altarul luptei pentru unitatea națională personalități marcante ale vieții noastre istorice, care prin gîndirea lor progresistă, patriotică, au răspuns prin faptă și cuget aspirațiilor de veacuri ale poporului.

Aflat la întretăierea tuturor popasurilor dintre Muntenia și Moldova, Brașovul a cunoscut o permanentă pulsație unionistă, concentrînd din cele mai vechi timpuri un puternic focar de rezistență românească în fața vicisitudinilor de orice natură.

Rolul hegemonic al acestei pulsații l-a deținut citoria plurivoievodă, biserica „Sf. Nicolae” din Scheii Brașovului, care s-a dovedit o biserică simbol al unității naționale nu numai prin construirea ei de către domnii din Muntenia și Moldova, dar și vatra ortodoxă cărturărească formată aici din cele mai vechi timpuri de slujitorii ei aflați în strînsă legătură cu frații de peste munți. Încă de la 1477 Laiotă Basarab cel Bătrîn îl cheamă la el pe popa Costea din Schei ca să-l răsplătească pentru faptele sale, pentru ca apoi fiecare domn din Muntenia și Moldova să manifeste față de biserică și românii brașoveni sprijin și oblauire emîtînd anual hrisoave de danie și contribuind la edificarea și împodobirea sfintei biserici, al cărui prim-cutor — după expresia tradiției orale — este însuși Negru Vodă, întemeietorul Țării Românești. În aceeași expresie a unității se înscrie opera citoricească a diaconului Coresi, prin care se definitivează biruința scrisului în limba română.

Pe fiecare treaptă istorică evenimente de peste munți au fost socotite de românii din Brașov ca făcînd parte din propria lor istorie, de unde participarea efectivă în definirea acestora și în acest sens documentele revoluției lui Tudor Vladimirescu, ale revoluției pașoptiste, ale Unirii Principatelor și mai ales ale Războiului pentru independență oferă o imagine complexă a unanimității participării în vîltoarea căreia s-a cristalizat tot mai mult idealul conștient al unității naționale, așa încît „unirea cea mare” și definitivă a tuturor românilor a fost rezultatul unui flux cu numeroși afluenți captați în albia numeroaselor frămîntări istorice pentru unitate.

Evenimentele intrării României în primul război mondial aveau să determine puternice frămîntări în rîndurile slujitorilor bisericii „Sf. Nicolae” din Scheii Brașovului, care, așa cum de altfel se petrecea în toate localitățile Transilvaniei — fiind obligați în contra voinței lor de a forma front comun cu puterile Triplei Alianțe — treceau granița pentru a se înrola în armata română sau desfășurau în Transilvania acțiuni temerare de fraternizare cu cauza românească.

Din acest motiv, la 15/28 august 1916, după cum dovedește Protocolul ședinței parohiale din 14/27 ianuarie 1917, „au fost internați (n.n. închiși) protopopul dr. Vasile Saftu, parohii I. Prișcu și dr. N. Stînghe împreună cu familiile lor, precum și eclisierul G. Mazăre, care sunt și astăzi (n.n. 1917) internați în diferite localități”. În fața acestei situații comitetul parohial consideră că „biserica nu poate lăsa funcționarii ei să moară de foame și dispune ca filiala Albina (n.n. banca de credit brașoveană) refugiată în Budapesta să le avanseze salariile lunare, anticipativ un adaos de scumpete a măsurat normelor uzitate de stat și bani de cvartir în măsură corespunzătoare”. Însă faptele nu puteau fi fără urmări căci la 1 iunie aflăm că preotului I. Prișcu i se sistază remunerația după ce Munteanu, viitorul secretar al Sfatului Național Român din Țara Birsei înființat la 1 noiembrie 1918, „a cercat în repetite rînduri de a cîștiga pentru biserică un preot permanent, ori de a obține scoaterea din internare a parohului I. Prișcu” (Protocolul ședinței din 12/25 mai 1917), urmată de sistarea salariului protopopesc al lui V. Saftu, cit și stergerea banilor de cvartir pentru V. Saftu și I. Prișcu (protocolul ședinței din 19 decembrie

1917). Într-un panegiric — manuscris inedit, necatalogat, din arhiva bisericii — susținut la moartea lui V. Saftu, preotul Candid Mușlea concluzionează cu privire la activitatea unionistă a decedatului: „A întreținut legături și a alimentat interesul fraților din vechiul regat față de cauzele noastre de aici. Pătruns de o nemărginită dragoste de neam și de țară în vremurile de urgie și de răstărite a luptat din răspuțerie pentru respectarea și afirmarea drepturilor românești. Pentru intransigența sa avea să suferă în 1916 internarea la Sopron timp de 2 ani de zile. La retragerea armatei române din Carpați în înfrîntarea noastră adîncă am avut ocazia să-l văd pe iubitul meu profesor vîrsînd lacrimi de durere... Reîntors din internare prot. Saftu începe să-și revină și în toamna anului 1918 în urma revoluției ca președinte al Sfatului Național din Țara Birsei aduce neamului nostru servicii enorme. Întinerit și plin de avînt, cu lacrimi în ochi de bucurie primește armata română mulțumind lui Dumnezeu „că visul pentru care a luptat, închegarea tuturor românilor într-un singur stat, s-a realizat.”

O situație asemănătoare o cunoaște un alt paroh al bisericii, cunoscutul istoric de mai tîrziu Candid Mușlea, care, după cum confirmă un memoriu al Mariei Fulga — mama soacră — din 28 martie 1918 „a dispărut din Brașov deodată cu retragerea trupelor românești în toamna anului 1916 lăsînd în cea mai neagră mizerie pe fie-mea și copilașul lor”.

În rîndul celor care au fraternizat cu armata română se înscrie și cantorul bisericii, Toma Brenici, căruia la 1 octombrie 1916, în urma dispoziției date de autorități, „i se sistază atît dînsului cît și membrilor familiei d-lui orice pretențiune de emolumente (n.n. stimulente), fiind considerat destituit din serviciu” (cf. Protocolul ședinței din 14/27 ianuarie 1917). În aceeași situație este și contabilul bisericii Ioan Murăroiu, precum și membrii comitetului parohial: G. Neaguș, Dumitru Spudercă, dr. Sterie Stînghe, Ioan Zamfir, I. Ardelean, N. O. Fîrnică, I. Măzărăan, N. Pușpaș, care „nu mai pot fi considerați ca membri ai corporațiunii noastre bisericești pînă la reabilitarea dînsilor”, aceștia gîndindu-se închiși în diferite închisori din Cluj și Budapesta.

Însă odată cu constituirea la 2 noiembrie 1918 a Sfatului Național Român din Țara Birsei, format din 35 de membri, președintele comitetului executiv este ales cunoscutul protopop Vasile Saftu de la biserica „Sf. Nicolae”, secretar P. Munteanu de la aceeași biserică, iar în rîndul membrilor ordinari figurau 5 profesori de la liceul ortodox „Andrei Șaguna”, alături de ceilalți doi preoți de la numita biserică: I. Prișcu și dr. Nicolae Stînghe, aprecînd-o ca „prima instituție de administrație românească pe pământul dezrobît al Ardealului” („Glasul Ardealului”, nr. 1/1918). Această instituție a jucat un deosebit rol în pregătirea Marii Adunări de la Alba Iulia, unde alături de peste o sută de mii de români au participat un mare număr de brașoveni.

Între membrii Marelui Sfat Național Român aleși în Adunarea de la Alba Iulia figurează din rîndurile brașovenilor, protopopul Vasile Saftu, muzicianul Tiberiu Brediceanu, profesorii gimnaziului șagunian, Andrei Birseanu, dr. Iosif Blaga (directorul școlii), Axente Banciu și Constantin Popovici, precum și avocatul Voicu Nițescu, protograficul Victor Brătfălean, Petru Popovici, Mihai Poponiu și George Grădinar.

Marele sentiment de înălțătoare trăire patriotică manifestat pe melegurile, în care cu 300 de ani în urmă Mihai Viteazul desemna prima unire politică a românilor, este purtat în cuget și gîndire și pe melegurile brașovene, la care biserica „Sf. Nicolae”, o recunoscută citadelă de rezistență ortodoxă, și-a adus aportul ei valoros.

Prof. Vasile Oltean

Directorul Muzeului Primei Școli Românești de pe lîngă biserica „Sf. Nicolae” din Schei

ABONAMENTUL:

Pe un an: 25 lei

Cont nr. 45.10.4.09.2

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA

se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român,

Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

Cititorii din străinătate se pot abona, adresîndu-se la ILEXIM Departamentul Export — Import Presă, P.O. Box 136-137 — telex: 11226, București, str. 13 Decembrie nr. 3.

REDAȚIA: Secția culturală a Consiliului arhiepiscopesc — Sibiu

(Taxa poștală plătită în numerar)

Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

| 44.206 |